

Др ЖИВОТА МАРКОВИЋ

**ПРЕДСТАВНИЦИ РУДНИЧКЕ И ПОЖЕШКЕ (ЧАЧАНСКЕ)
НАХИЈЕ У ПРАВИТЕЉСТВУЈУЩЕМ СОВЈЕТУ И
СКУПШТИНАМА НАРОДНИХ СТАРЕШИНА ОД 1804. ДО 1813.
ГОДИНЕ**

Др ЖИВОТА МАРКОВИЋ
УУ 31000 Ужице
Страхињина Бана 4

UDK 342.34 (497.11)

Најпре неколико података о рудничкој и пожешкој нахији у доба Првог српског устанка, који могу допринети потпунијем осветљавању ове теме:

Рудничка нахија налазила се међу неколико нахија Београдског пашалука (крагујевачка, београдска, ваљевска, шабачка, грочанска, смедеревска, пожаревачка, јагодинска, ћупријска) које су ослобођене у првој години устаничког војевања (1804). Следеће, 1805. године устанак се проширио на још три нахије (пожешка, ужичка, соколска), када је ослобођена и пожешка (чачанска) нахија.

Поред Београдског пашалука, ослобођењем пограничних крајева, који су пре устанка припадали другим пашалуцима (видински, нишки, лесковачки, новопазарски, босански пашалук), Србија се проширила и захватала територију од око 37.740 км². У свом саставу

имала је 29 нахија: алексиначку, бањску, београдску, ваљевску, голубачку, грочанску, гургусовачку, зворничку, јагодинску, кладовску, крагујевачку, крушевачку, неготинску, новопазарску, параћинску, пожаревачку, пожешку (чачанску), поречку, ражањску, рамску, рудничку, сврљишску, сјеничку, смедеревску, соколску, ћупријску, црноречку, ужичку и шабачку.¹

Нахије су биле подељене на кнежине као мање управне јединице и облике локалне самоуправе. Рудничка је имала четири кнежине: брусничку, Качер, Мораву и Црну гору. У пожешкој (чачанска) нахија, после најпространије пожаревачке са седам кнежина, било је шест кнежина: грнавска, Горње Драгачево, Доње Драгачево, карановачка, Подибар и Студеница.²

Писаних извора о броју насеља и домова из устанничког периода нема. При крају 1818. године кнез Милош Обреновић је наредио старешинама у нахијама и кнежинама да саставе спискове села. Тако су настали уписници са списком села и домова по кнежинама. Истраживања су показала да је насељеност за време устанка била приближна попису из 1818. године. Рудничка нахија имала је 111 насељених места са 3.257 домова,³ а пожешка — 104 насеља са 3.656 домова.⁴

Подаци о броју и кретању становништва у Србији за време устанка, и за читаву земљу тако и по појединим нахијама, различити су и међу собом несагласни. Тако, за Србију се крећу од 350.000 до 700.000 лица. Сматрамо да је најближа процена оних аутора (Вук Караџић, Владимир Стојанчевић) који су мишљења да је Србија при крају устанка имала око 500.000 људи.⁵ Са овом проценом, уз незнатне разлике, слажу се и резултати статистичких истраживања становништва у доба устанка објављени 1955. године.⁶

О бројном стању становништва по нахијама, па и рудничкој и пожешкој, у току Првог српског устанка нема изворних статистичких података. Стога се, на основу пописа домова и житеља који су вршени после Другог устанка и истраживања демографских кретања у раздобљу 1804—1813. година, објављених 1955, може дати само приближна процена. Према попису из 1820. године, рудничка нахија је имала 22.200, а пожешка 32.242 житеља.⁷ Истраживања кретања броја становника у доба устанка у Србији показују да се, и поред губитака у људству услед ратовања, запажа изванредан пораст броја становника од 1804. до 1813. (у Србији просечан годишњи пораст за 5.600 лица), затим долази до смањења у 1815. у поређењу са 1813. годином пре слома због губитака у Другом устанку, избеглог живља

и морталитета, да би 1820. број становника био на приближном нивоу као и пре пропасти 1813.⁸

Уколико су демографска кретања у рудничкој и пожешкој нахији слична кретањима у оквиру Србије а сматрамо да јесу, онда су ове две нахије на почетку устанка могле имати нешто мање становника од наведеног броја, а 1813, пре пада под Турке, бројале су приближно као и 1820. године када је извршен поменути попис.

I

Рушећи турско феудално друштво и државу у својој земљи, српски народ је у току револуције од 1804. до 1813. године, поред укидања феудалних односа и преузимања земље у приватно власништво сељака, тежио да, на основама демократских традиција свог патријархалног друштва, изгради сопствену националну државну власт.

У време избијања Првог устанка организација турске власти у Београдском пашалуку била је управо она коју су завеле дахије 1801. године. У току устаничких борби уништене су установе туђинске турске власти у Србији и створена нова српска власт. Ослобођењем земље обезбеђени су предуслови за подизање и изграђивање националних органа и нових државних институција. Разарајући систем турске власти устаници су, истовремено, заснивали своју: именовали прве старешине, образовали органе локалне власти, и већ у првој години војевања започели образовање виших органа. У току устанка израсли су централни органи власти: Народна скупштина (скупштине народних старешина), Правитељствујушчи совјет и Врховни вожд. Њихово стварање означавало је виши степен остваривања српске државности. И поред сталног преплитања надлежности, скупштина народних старешина деловала је као највише представничко тело, које је доносило одлуке превасходно законодавног карактера и међународног значаја. Правитељствујушчи совјет је изграђиван као највиши извршни орган устаничке власти с наглашеном управном, судском и финансијском функцијом. Врховни вожд оличавао је власт вође устанка са обележјима врховне монархијске власти.

Поред Врховног војда и Скупштине као органа централне власти, од почетка устанка, већ у другој години ратовања (1805) дошло је до стварања и трећег органа централне власти. У почетку се звао Синод, а од краја 1805. године Правитељствујушчи совјет.⁹ У оцени карактера Правитељствујушћег совјета чини нам се да се може прихватити мишљење Драгослава Јанковића да он није био „искључиво

ни законодавно тело, ни влада, ни врховни суд“, али је у себи носио елементе и вршио одређене функције „све три власти“.10 По мишљењу Светозара Марковића, Совјет је био „најоригиналнија установа у новој српској држави. . . најудеснија за ондашње прилике“.11

Као орган централне власти Совјет је обједињавао напоре устаничке Србије и стварао услове за њен свеукупни развитак. У његовим рукама је била организација цивилне управе. Давао је прописе о оснивању и организацији судова и доносио наредбе и уредбе у области администрације, одржавања реда и мира, финансија, трговине, снабдевања војске. Руковао је продајом турских имања, регулисао положај црквених имања и плаћање свештеника, старао се о унапређењу школства, итд. Иако изложен међусобним трвењима и амбицијама појединаца из редова војвода и других старешина, и био у сенци Врховног војвода, и стално потресан унутрашњим и спољним неприликама и тешкоћама, Совјет је одиграо значајну улогу у току устаничке борбе.12

Првих година постојања Правитељствујушчи совјет се развијао као једна демократска установа у Србији. Као такав ограничавао је превелику моћ војних заповедника и сузбијао сепаратистичке тежње појединаца и нахијски партикуларизам. Његово оснивање и постојање било је на линији даљег изграђивања апарата државне власти и успешнијег развитака ослободилачке борбе.

По проти Матији Ненадовићу и Вуку Караџићу, Правитељствујушчи совјет је основан 15/27. августа 1805. године на скупштини у селу Борку, београдска нахија. Прво његово седиште било је у манастиру Вољавчи, испод Рудника, рудничка нахија, а затим у манастиру Боговађи. После ослобођења Смедерева, у новембру 1805. године, седиште Совјета је премештено у тај град. Крајем 1806. преселио се у Београд, где остаје све до пораза Србије 1813. године.13

У свом пуном саставу Правитељствујушчи совјет је имао 12 чланова, изабраних у нахијама. Према Вуку Караџићу, 1807. године чланови Совјета били су: за крагујевачку нахију — Младен Миловановић, за пожешку и рудничку — Аврам Лукић, за пожаревачку — Јован Протић, београдску — Павле Поповић, јагодинску — Велисав Станојловић, смедеревску — Јанко Ђурђевић, ћупријску (ресавску) — Милија Здравковић, ваљевску — Милисав Илић, шабачку — Илија Марковић, ужичку — Василије Радојичић (Поповић), соколску — Милутин Васић, зворничку (тј. Јадар и Рађевина) — Јевто Савић Чотрић.14

Занимљиви су подаци о члановима Правитељствујућег совјета. Од њих 12, о којима говори Вук, само су четворица „знали књигу“. Двојица, Аврам Лукић и Павле Поповић, умели су „којекако записати своја имена“. Јован Протић — „мало боље“ од њих, али је говорио турски и грчки, док је Јевто Савић Чотрић знао „писати и читати боље од свију попова и калуђера и многих старешинских писара по Србији“. Осим Јована Протића, који је био „варошанин“, сви остали совјетници били су сељаци. Најмлађи међу њима био је Јевто Савић, али је и њему било више од 40 година.

У току устанка било је више промена у саставу Совјета. Иначе, имао је свог председника и секретара. Први председник био је прота Матија Ненадовић, до почетка 1806. године, кад је на његово место дошао Младен Миловановић, а краће време на том положају био је Јаков Ненадовић. Било је предвиђено да шест чланова Совјета, касније су то попечитељи, руководе одређеним гранама управе. Осталих шест чланова Совјета, који нису попечитељи, представљали би само своје нахије.¹⁵ Све до 1811. године Правитељствујући совјет је имао представнички карактер. По правилу, његови чланови су из појединих нахија. Извршеном реформом Совјета, за разлику од досадашњег начела изборности по нахијама, уведено је наименовање.

Досадашња истраживања показују да су чланови Правитељствујућег совјета из рудничке нахије били Стојан Павловић из села Бершића и Милан Обреновић из Бруснице. Представници пожешке нахије били су Аврам Лукић из Рајца и Петар Кнежевић из Горачића.

О представницима ових двеју нахија у Совјету једва да се нађе који податак у историјским изворима. И оно мало што их има, најчешће су дати узгредно и непотпуно. Отуда и одређене дилеме, нарочито око броја, времена избора, односно наименовања и обављања те функције.

Са сигурношћу се може утврдити да је рудничка нахија имала свог представника у Совјету приликом његовог оснивања у селу Борку, августа 1805. године. На окупштини народних старешина, када су изабрани први совјетници, биле су заступљене ваљевска, шабачка, београдска и рудничка нахија. У Совјет су изабрани само представници ових нахија. То су: Веса Велимировић из Љубинића за ваљевску нахију, Која Ивановић из Свилеуве за шабачку, Павле Поповић из Вранића за београдску и Стојан Павловић из Бершића за рудничку нахију.¹⁶ Поред њих, по Вуку Караџићу, први совјетници су били и прота Матија Ненадовић, који је и први председник.

Совјета, и Јован Протић из пожаревачке нахије, а секретар је био Божа Грујовић.¹⁷

О Стојану Павловићу, првом члану Правитељствујућег совјета из рудничке нахије, подаци су врло оскудни. Познато је да је рођен у селу Бершићима, рудничка нахија, да је био члан Совјета и члан Великог народног земаљског суда.¹⁸ Павловић се помиње у неколико докумената из устанничког периода, али се о његовом учешћу (у раду Совјета скоро ништа не зна. Са још пет личности из рудничке нахије његово име налазимо на једном писму које су Карађорђе и друге старешине и духовници из десет нахија упутили из Топчидера, 15/27. маја 1804. године, земунским трговцима у коме моле зајам за потребе устанка у износу од 50.000 гроша.¹⁹

Када су устаници са скупштине у Пећанима, крајем априла 1805. године, послали молбу турском султану са захтевом за самоуправу, међу потписницима из рудничке нахије је и Стојан Павловић.²⁰ Из једног списка српских старешина аустријског команданта Војне команде у Земуну Перша Фердинанда од 9/21. јануара 1808. види се да је Стојан Павловић био у „Извршном савету“, тј. Совјету.²¹ Нешто касније, 1/13. фебруара те године, он се наводи као члан Совјета и у списку Јозефа Лудвига, аустријског надвојводе и генералног директора Војне границе.²² Изгледа да је у то време Павловић био и члан Великог народног земаљског суда.

У једном Карађорђевог распису старешинама рудничке нахије од 18/30. децембра 1809. о скупљању пореза од 30.000 гроша за војне потребе, отварању трговине према Аустрији и околним пашалуцима, те о кажњавању злочинаца и убица, забрани отимања девојака и другим питањима, помиње се, поред господара Милоша Обреновића, и кнез Стојан Павловић.²³ Из овога следи закључак да је он био и кнез, али није јасно да ли је и даље остао члан Совјета. Велибор Берко Савић, у објашњењу уз наведени распис, сматра да је Павловић тада био совјетник.

Из оскудних извора види се да је Стојан Павловић постао члан Совјета приликом његовог оснивања, али да се не може утврдити до када је био у овом органу. Извесно је да није остао у Совјету до краја устанка. Један податак из Карађорђевог Деловодног протокола из јула 1812. указује да у то време није био у овом телу.²⁴ Исто тако, иако га штурџи извори помињу и као кнеза и члана Великог народног земаљског суда, нема ближих података о томе.

Прота Матија Ненадовић и Вук Караџић, који су оставили највише података о члановима Правитељствујућег совјета, не помињу

као члана овог тела више ниједну личност из рудничке нахије. Али, два устаничка документа дају основа за тврдњу да је Милан Обреновић био и члан Совјета једно време. Наиме, са скупштине старешина у Смедереву, 30. новембра (12 децембра) 1805. године представници српског народа упутили су писмо турском султану Селиму III, у коме излажу узроке устанка и траже удаљавање турске администрације из Србије.²⁵ Међу потписницима (око тридесетак) је и Милан Обреновић, присутан као „руднички војвода“ и старешина „Совјета народња“, како стоји у потпису. На овом акту нема више потписника из рудничке нахије. До када је био члан Совјета, није познато. Један податак из 1809. године упућује на претпоставку да је Милош Обреновић у међувремену престао бити совјетник, па је те (1809) године изабран. У прилог томе Велибор Берко Савић пише да је Милан Обреновић на скупштини старешина 1809. године изабран за члана Совјета и делегата у преговорима у руоком Главном стану.²⁶ Можда би детаљнија истраживања пружила више података о овом питању.

Пожешка нахија није имала свог представника у Совјету приликом његовог оснивања у лето 1805. године, јер је тек била ослобођена. Њен први представник, по сведочењу проте Матије Ненадовића, дошао је у „Синод“ (Совјет) пошто се он преселио из манастира Боговађе у Смедерево, новембра 1805. године. То је био Аврам Лукић из пожешке нахије. Ево шта о томе каже прота Матија: „Ту (у Смедерево — Ж. М.) нам је дошао у синод Младен Миловановић из Ботунје за крагујевачку нахију, Аврам Лукић из Драгачева за чачанску (пожешку — Ж. М.), кнез Василије за ужичку“.²⁷ И Вук Караџић пише да је Аврам Лукић дошао у Совјет касније, тј. после првих совјетника.²⁸ Мада Милан Ђ. Милићевић наводи у „Поменику“²⁹ да је Аврам Лукић изабран у Совјет на скупштини у Борку, августа 1805. године, сматрамо да више вере треба поклонити подацима које су дали прота Матија и Вук Караџић.

На питање како је Аврам Лукић постао члан Совјета, посредним путем се може закључити да је изабран на нахијској скупштини. Одмах по избору првих чланова Совјета на скупштини у Борку, Карађорђе је наредио Божу Грујовићу да напише заповест свим нахијама које нису биле заступљене у Совјету, у које је спадала и пожешка, да изаберу совјетнике.³⁰ У заповести коју је Грујовић послао стајало је да свака нахија сазове скупштину од „старешина, буљубаша, калуђера, попова и од простог народа“ и „изберу најбољег, најправдољубивијег човека и у ком сва нахија има повере-

ње".³¹ Три месеца касније Лукић се помиње као члан Совјета у Смедереву, па је највероватније постао совјетник према датом Карађорђевом упутству.

Више докумената из устаничког периода оставило је трага о Авраму Лукићу као члану Правитељствујућег совјета. То се односи нарочито на 1807. годину. Из њих се понешто дознаје о његовој активности у својству совјетника. Тако, у августу 1806. године Лукић је из Смедерева, заједно с Јеремијом Гагићем, пре устанка земунским трговцем, а касније секретаром Совјета, ишао у Трст ради прикупљања новчаних средстава за српске устанике. По повратку, у октобру те године, предао је Карађорђу 12.750 форинги добровољног прилога.³² Следеће године (1807), Лукић је, опет као совјетник и изасланик српски, са капетаном Петром Новаковићем Чардаклијом и чланом Совјета Јеремијом Гагићем, упућен у Влашку, у Главни руски стан, на разговоре с главнокомандујућим руске војске у Влашкој и Молдавији Иваном Ивановичем Михељсоном о помоћи коју су Срби тражили од Русије.³³ Посланицима је дато овлашћење да воде разговор о помоћи и сарадњи „по инструкцији им даној, а што они уговоре, српска страна ће поштовати“.³⁴ Два акта у вези одласка изасланика потврђују да је Лукић био члан Совјета. У пуномоћју које је издато назначује се да су Аврам Лукић и Јеремија Гагић „члени Совјета народња“.³⁵ И у писму Карађорђа и Совјета И. И. Михељсону од 6/18. марта 1807. године, у коме честитају на победи руске војске и обавештавају да шаљу своје депутате на разговоре ради удруживања руске и српске војске, стоји да су посланици чланови Правитељствујућег совјета.³⁶ А. Лукић, П. Н. Чардаклија и Ј. Гагић извештавају 30. априла 1807. из Букурешта Вожда о својим разговорима са генералом Михељсоном, шаљу једну сабљу коју му је поклонио цар Александар I, предлажу да се Совјет из Смедерева пресели у Београд и обезбеде услови за руског „министра“, тј. представника у Србији.³⁷

Важност ове мисије, у којој је учествовао Аврам Лукић, огледа се и у томе што је тада предложено да у Србију дође један руски „чиновник“, који би усмеравао рад Правитељствујућег совјета.³⁸ У току јуна 1808. Карађорђе у два маха пише српским изасланицима Авраму Лукићу и П. Н. Чардаклији (Ј. Гагић се у првој половини маја вратио у Србију). Он им налаже да што пре издејствују помоћ за Србију и окончају поверену мисију.³⁹ После овога уследио је долазак првог руског дипломатског представника у Србију Константина Константиновића Родофиникина, пореклом Грка.

Он ће се често помињати у српским пословима у устанничко доба. Из писма К. К. Родофиникина Карађорђу од 30. јула (11. августа) 1807. године, у коме јавља да је стигао у Србију, види се да се и Аврам Лукић, заједно са њим и П. Н. Чардаклијом, вратио у земљу.⁴⁰ Милан Ђ. Милићевић пише да је долазак Родофиникина у Београд дочекан грувањем из топова.⁴¹

Нема сасвим поузданих података о томе до када је Аврам Лукић био члан Совјета. Извори показују да је половином 1808. године престао бити члан овог органа. У устанничким документима од јуна те године Лукић се не појављује као члан Совјета, већ се као совјетник за пожешку (чачанску) нахију помиње друга личност, Петар Кнежевић.⁴² Како и зашто је Лукић престао да буде члан Совјета, извори не дају сасвим јасан одговор. Изричите тврдње, без поузданих извора, о разлозима смењивања или оставке, биле би не-сигурне. Навешћемо неколико података који нешто о томе говоре.

Вук Караџић истиче да су на крају 1807. године Аврам Лукић и Јован Протић (пожаревачка нахија) наговорили „све остале совјетнике те се потпишу на писмо Кара-Ђорђију, да Младена (Миловановић, председник Совјета — Ж. М.) више неће међу собом већ нека изиђе из совјета“.⁴³ Према је Карађорђе писмено заповедио Миловановићу да више не иде у Совјет, овај је отишао у Тополу и Вожду објаснио да се ради о сплеткама, после чега се опет вратио у Београд у Правитељствујушчи совјет.⁴⁴ У то време Младен Миловановић је био у лошим односима са Карађорђем. Да ли је ово утицалв на Лукићев даљи останак у овом органу, не може се поуздано рећи, али није ни искључено. Осим тога, Карађорђе није био задовољан што су српски посланици код Руса (Аврам Лукић и Петар Чардаклија) довели за руског представника у Београд Родофиникина, пореклом Грка. На вест да „воде Грка“, Вожд им јави да га „нипошто не воде, већ нека ишту некога правога Руса“.⁴⁵ Карађорђево писмо их је затекло на путу за Србију, па је Лукића и Чардаклију било срамота „враћати се натраг и искати другог министра“.

У преписци између Карађорђа и Родофиникина крајем маја и почетком јуна 1808.⁴⁶ у вези са набавком соли за Србију, помиње се и Аврам Лукић, али не може да се разреши да ли је то било од утицаја на његов останак у Совјету. Карађорђево писмо Родофиникину од 12/24. јуна 1808. показује да Лукић није више био совјетник. Од половине 1808. до краја устанка у расположивим документима име Аврама Лукића се не налази међу члановима Правитељ-

ствујушћег совјета. У више нумера Карађорђевог протокола из 1813. године он се помиње као војвода.⁴⁷

И најзад, остаје питање да ли је, можда, Аврам Лукић био смењен? У изворима, о којима је било речи, не помиње се његова смена, мада има неких индиција да се радило о смењивању. Поменуто писмо Карађорђа Родофиникину даје основа за такву претпоставку.⁴⁸ У њему Вожд јавља да је пре неколико дана писао проти Милутину Илићу, драгачевском команданту, да „нађе једнога совјетника од нахије њине на место Аврама“ (Лукића — Ж. М.).⁴⁹ За Лукића се још каже да „није више у Београду, јербо је његово дело познато“. В. Б. Савић сматра да је Аврам Лукић смењен, па је на његово место изабран Петар Кнежевић.⁵⁰ Остаје потреба да се детаљнијим истраживањем овај случај потпуније расветли. Ово и ради тога што се састав Совјета каткада мењао и у случају кад су поједини његови чланови повремено одлазили на границу ради учешћа у борбама или својим кућама због домаћих послова или других разлога.

Већ је речено да је пожешку нахију у Совјету од половине јуна 1808. године заступао Петар Кнежевић из села Горачића у Драгачеву. О томе како је он дошао у Совјет најбоље говори поменуто Карађорђево писмо К. К. Родофиникину.⁵¹ Вожд је, наиме, тражио од проте Милутина Илића Гучанина да изабере једног члана Правитељствујушћег совјета, што није могло да се одмах учини. Кад је скупљена нахијска војска у логор, тада су на место Аврама Лукића изабрали Петра Кнежевића. Тако је он постао совјетник за пожешку нахију. Не располажемо ближим подацима о Кнежевићу. Зна се да је био кнез, па је вероватно као већ позната личност и цивилни старешина изабран у Совјет.⁵²

О њему као совјетнику сазнајемо из још два документа. Из једног акта Правитељствујушћег совјета јула 1808. види се да је Петар Кнежевић као совјетник из пожешке нахије купио кућу (копак) у Београду за ту нахију, за 2.600 гроша.⁵³ Куповање нахијске куће било је везано, нарочито првих година устанка, за начин рада Совјета. О томе понешто дознајемо од Вука Караџића. „Кућа у којој је совјетник сједио била је као нахијска кућа, отворена сваком човјеку из његове нахије“,⁵⁴ каже Вук. Ко је имао посла код Совјета, најпре се обраћао совјетнику из своје нахије. Он је био дужан да се потруди да се „његов посао“ што пре и што боље обави. У случају да се неко из нахије код Совјета затвори, најпре би питали совјетника из те нахије „ко је и какав“ је тај човек, а он је био

дужан да се стара, колико је било могуће, „да га оправда и пусти из затвора“. Ако је у некој нахији требало што испитати или уредити, међу послатим је био и члан Совјета из оне нахије, јер се рачунало да он боље познаје тај крај и људе.⁵⁵

И следеће, (1809) године Петар Кнежевић је био члан Совјета. То показује један његов потпис на тапији коју је Правитељствујушчи совјет издао Младену Миловановићу на Аду Циганлију, која му је дата као награда за његове „превелике заслуге отечеству“.⁵⁶ У наредним годинама устанка не срећемо се са именом Петра Кнежевића у документима тога времена, па није ни јасно питање његовог чланства у Совјету. Можда је то имало везе са персоналним променама до којих је ускоро у Совјету дошло. Почетком 1810. године, кад је Јаков Ненадовић заменио Младена Миловановића на дужности председника у Правитељствујушчем совјету, дошло је до „отпуштања“ неколико совјетника. Њихова места остала су упражњена све до реформе Совјета 1811. године. Но, и по Миловановићевом повратку за председника, Совјет, изгледа, више није попуњаван „ни отпуштенијем ни новијим совјетницима, него остане онако надрт“.⁵⁷

У току Првог српског устанка, у политичком животу Србије одржане су и деловале скупштине народних старешина. Зависно од прилика и односа унутрашњих снага, њихов утицај се мењао, али је временом слабио. Осим кнежинских и нахијских скупштина, од почетка до слома устанка, сазиване су народне скупштине за целу земљу када је требало решавати питања од већег значаја. Тако се, поред Врховног војводе и Правитељствујушћег совјета, у устанку развија и скупштина народних старешина (Скупштина) као орган централне власти.

Скупштине код Срба воде порекло од давнина. У предустаничкој Србији извори бележе кнежинске скупштине, а после увођења институције нахијских кнезова, и нахијске скупштине, као и општу скупштину Београдског пашалука. Од првих дана борби против Турака, упоредо са израстањем нове власти, која у почетку у себи носи елементе старе патријархалне демократије и нове војничке власти, у животу нове српске државе јављају се народне скупштине. Улогу народне скупштине уочили су историчари, правници, социолози и други који су се бавили том тематиком. Према схватању Васе Чубриловића,⁵⁸ и поред доминантног утицаја војне власти, чак и за време најјаче Карађорђево моћи 1811—1813. године, одлуке од општег значаја имале су „само онда законску вредност ако су добиле

санкцију неке скупштине". Драгослав Јанковић⁵⁹ говори о скупштинама старешина као о опште признатом органу централне власти која се састајала повремено и решавала најважнија питања. Уочавајући улогу народне скупштине као политичке власти, Леополд Ранке каже да је у Срба „за најзнатније ствари била скупштина“.⁶⁰

Не улазећи детаљније у обраду овог питања и држећи се оквира теме, нагласићемо само неке моменте. Несумњиво је да су скупштине народних старешина у доба устанка развијане као израз шире народне воље. Оне су изражавале тежњу народа да нову државу изгради на демократским темељима. Као такве, скупштине су биле признати орган централне власти, који је решавао крупнија војна, унутрашња и спољно-политичка питања. Скупштине немају изразито представнички карактер, јер нису састављене од народних представника по начелу изборности, слично модерним народним представништвима. Састав скупштине одржаваних за време устанка није био тачно одређен, ни сталан. Чланове скупштине није народ бирао, јер то у рату није увек ни могуће. То су најчешће биле старешине које су у скупштину улазиле по свом положају. На скупштине су позивани понајвише војводе, кнезови, знатнији духовници, угледни и јаки трговци и други виђенији људи. У почетку на скупштинама су долазили више до изражаја стари кнезови и грађанске старешине, а од 1807. године на њима су главну реч водиле војне старешине. Упоредо са јачањем њихове моћи, опадао је утицај и значај скупштине. Чини нам се да у условима сталног ратовања и тадашњим међународним приликама, народне скупштине нису много могле ни бити друкчије до „парламент“ на патријархално-демократској основи, уз појачану моћ војних старешина.

Скупштина народних старешина у Србији од 1804. до 1813. године су мање-више редовно одржаване. Навешћемо важније: збор (скупштина) у Орашцу, 2. фебруара 1804; затим скупштине у Остружници, 24. април—3. мај 1804; у Пећанима, 17. април—3. мај 1805; у Борку, 15. август 1805; у Смедереву, крај новембра—почетак децембра 1805; Мала скупштина у Остружници, 1—12. јануар 1806; у Смедереву 1. јула и 5. новембра 1806; у Београду између 24. фебруара и 6. марта 1807; у Београду, 21. новембра 1807; у Београду, половином децембра 1808; у Београду, с пролећа 1809; у Паланци, 2. октобра 1809; у Београду (редовна), о Новој години 1810; у Београду (ванредна), 13. мај 1810; у Враћевцима (ванредна), 6. септембар 1810; у Лозници (ванредна), почетак октобра 1810; у Београду, 1—12. јануар

1811; у Тополи, 17. јули 1812; у Враћевшници, 15. август 1812; у Крагујевцу, 1. јануар 1813. године.⁶¹

После ослобођења Београдског пашалука учесници народних скупштина били су, већином, из свих нахија. Ретки историјски извори и малобројност података о учесницима тих скупштина отежавају сагледавање тог питања. Из сачуваних докумената може се само делимично сазнати које су старешине, кнезови и друге личности из рудничке и пожешке нахије учествовале у раду народних скупштина. Од око 20 одржаних скупштина за целу земљу од 1804. до 1813. године, може се само приближно утврдити на колико таквих скупова су били заступљени представници ове две нахије. Зна се да су представници рудничке нахије присуствовали раду скупштине од почетка устанка, док су представници пожешке нахије присутни од лета 1805. године, тј. од ослобођења тог краја. У даљем излагању задржаћемо се на учешћу представника ових нахија на скупштинама народних старешина за које постоје поуздани подаци до којих се дошло досадашњим истраживањем тог питања.

На народном збору у Орашцу, који се узима као почетак Првог устанка, 2/14. фебруара 1804. године, поред представника крагујевачке и београдске нахије, као и појединаца из смедеревског и јагодинског краја, било је учесника и из рудничке нахије.⁶² На збору, који је имао обележје народне скупштине, били су кнезови, свештеници, трговци, бивше буљубаше народне војске, виђенији домаћини, истакнутији хајдуци и други.

Иако нису позната имена свих учесника из рудничког краја на збору у Орашцу, на коме је договорено да се подигне буна и Карађорђе изабран за устаничког вођу, историјски извори помињу неколико личности. Према причању савременика и учесника тог догађаја Јанићија Ђурића, на тај збор су били позвани „главни Срби из Јасенице и око Рудника“.⁶³ Позивало се усмено преко људи. Јанићије Ђурић прича да је појединцима из рудничке нахије јављено да скупе што више људи и дођу у Орашац или где Карађорђе буде.⁶⁴ О томе Ђурић каже: „Ја пошљем за моје Стергарце (Страгарце — Ж. М), и за качерскога буљубашу Лому Арсенија из села Драгоља... да сваки скупи што може више одабраних Срба са оружјем и да сваки поити што скорије у Орашац к нама, или гди би Карађорђа чули, сви за њим да поите“.⁶⁵

Није познато колико је људи из рудничке нахије присуствовало збору у Орашцу, али се зна да их је било више „испод рудничких

села“.⁶⁶ Историјски извори⁶⁷ упућују на неколико имена: Јанићије Ђурић,⁶⁸ Танаско Рајић,⁶⁹ Стеван Радаковић, Мата Миливојевић, Мандић, Милован Ђурић⁷⁰ — сви из Страгара, и Арсеније Ломо из Драгоља.⁷¹

На скупу у Орашцу, није било представника других, па ни пожешке нахије.

На Остружничкој скупштини, одржаној од 24. априла до 3. маја 1804. године, било је присутно 60 угледних људи. Пошто се буна увелико распламсала, на скупштину су дошли представници, позвани или изабрани, из нахија као административних јединица. То је био први велики скуп устаничких старешина откако су Срби устали на оружје. Присуствовали су старешине и духовници из ваљевске, шабачке, београдске, грочанске, смедеревске, пожаревачке, крагујевачке, рудничке, ћупријске и јагодинске нахије.⁷² Као учеснике Остружничке скупштине из рудничке нахије извори помињу Милана Обреновића, Раку Левајца⁷³ из Доње Горевнице, Танаска Рајића из Страгара, кнеза Благоја,⁷⁴ Стојана Павловића,⁷⁵ Радована Тривуновића,⁷⁶ Петра Стојадиновића⁷⁷ и Мијата буљубашу.⁷⁸ Не може се са сигурношћу рећи да ли је Танаско Рајић представљао рудничку нахију на овој скупштини, јер је био барјактар Карађорђевих момака.

Остружничка скупштина је, поред осталог, упутила своје изасланике у Земун на преговоре са Турцима.⁷⁹ Као уважен човек и пре устанка, Рака Левајац се налазио међу устаничким старешинама на овим преговорима.⁸⁰ Српски изасланици су тражили да дахије напусте Београдски пашалук, обнову кнежинске самоуправе, слободу личности, трговине и вероисповести и амнестију за „кривице“ почињене у 1804. години. Због одбијања Турака да прихвате српске захтеве, преговори су прекинути.

Ова скупштина је решила (а) да се образује војска од 25.000 људи, опколи Београд и примора га на предају, (б) да се по нахијским местима изаберу судије, (в) да се Срби обрате Русији за помоћ ради заштите; и, (г) да се од земуњских трговаца тражи зајам од 50.000 гроша за подмирење ратних потреба.⁸¹ На молби, коју су устаничке старешине послале земуњским трговцима, међу потписницима, налазе се и имена шест представника из рудничке нахије: Благоје (Вилотијевић), кнез, Милан Обреновић, Стојан Павловић, Радован Тривуновић, Петар Стојадиновић и Мијат буљубаша.

Још увек неослобођена пожешка (као ни ужичка ни соколска) нахија није имала своје представнике на Остружничкој скупштини 1804. године.

У току 1805. године, све до априла, није сазивана скупштина старешина, јер су војводе и кнезови били заузети војним питањима и око прикупљања пореза. У другој половини априла 1805. одржана је скупштина устаничких старешина у Пећанима, београдска нахија. На скупу су учествовали „српски представници ослобођених округа“.⁸² Према истраженим изворима, скупштини су присуствовали и представници рудничке нахије. На једној представци, која је са овог устаничког скупа упућена Порти са захтевом да Срби добију самоуправу, налазимо имена седам потписника из рудничке нахије, учесника скупштине у Пећанима.⁸³ То су: Лазар Вилотер,⁸⁴ кнез Стоја(н) Павловић,⁸⁵ Радован Трифуновић,⁸⁶ Петар Стојановић,⁸⁷ Мијат кнез,⁸⁸ Тома Градиштанин,⁸⁹ Тиол Звездић.⁹⁰ Скупштини је присуствовао и Милан Обреновић, командант рудничке нахије, што се види из пуномоћја које је издато српским изасланицима упућеним у Цариград ради подношења устаничких захтева султану. Уз молбу, која је послата Порти, приложени су и рачуни српских потраживања од Турака за трошкове учињене у борби против дахија до тог времена. Овај документ потписали су сви кнезови, војводе и свештеници који су били на скупштини.⁹¹

Скупштина у Пећанима је упутила писмо захвалности руском цару Александру I за исказану спремност за покровитељство над Србијом.⁹² Пошто Београдски пашалук још није био цео очишћен од Турака, јер су пожешка, ужичка и соколска нахија биле у њиховим рукама, одлучено је да се и ове три нахије ослободе.

У 1805. и 1806. години вршена је организација управне и судске власти у земљи. Заказана, а неодржана скупштина у Боговађи, у августу, као и одржана скупштина у Борку 15. августа 1805. године, бавиле су се питањима унутрашњег уређења Србије и стварања једног централног органа који би, поред Војводе и Скупштине, био највиша грађанска власт, нека врста владе.⁹³

Мада се зна да је велики број људи био позван на ове скупштине, посебно из оближњих нахија, па и рудничке, мало је података о људима који су присуствовали овим скуповима. Сведочења проте Матије Ненадовића потврђују присуство Милана Обреновића и Стојана Павловића, који је у Борку изабран за члана Совјета. О томе Прота каже: „Наредимо и разрежимо (у припреми скупштине

у Боговађи — Ж. М) од ваљевске, београдске и рудничке нахије да оближњи крајеви, за 1000 за скупштину, сву потребу донесу у манастир Боговађу, и оближње буљубаше да доведу 7—800 момака с пушкама. . .⁹⁴

Помињући имена изабраних првих чланова Совјета на скупштини у Борку, прота Матија наводи да је Милан Обреновић довео Стојана Павловића из Бершића.⁹⁵ Извесно је да је у овој прилици било више учесника из рудничке нахије, али њихова имена нису позната. Такође, историјски извори не помињу учешће представника пожешке нахије.

Једна од најважнијих скупштина за време Првог српског устанка била је у Смедереву, одржана крајем новембра и почетком децембра 1805. године.⁹⁶ На њој су разматрана питања даљег односа Срба према Турцима и решено да се максимално организује војна моћ устаника и заузме Београд. Упућене су молбе руском и аустријском цару за заштиту Србије. У писму турском султану изложени су узроци дизања устанка и захтев за удаљавање турске администрације из Србије.

Скупштина народних старешина и духовних лица састала се после 24. новембра (ст. к.) 1805. године. Из потписа на молби послатој султану дознајемо ко су њени учесници. На молби су потписи 36 лица. Од тога 21 лице је из реда световних старешина, а 15 свештеничког чина.⁹⁷ Овој скупштини су присуствовали представници обеју нахија — рудничке и пожешке. Од световних лица рудничку нахију представљао је Милан Обреновић, а пожешку Радич Петровић,⁹⁸ војвода драгачевски, и Милић Лучић,⁹⁹ кнез драгачевски. Од духовника скупштини су присуствовали: Глигорије Радојичић, архимандрит манастира Благовештење под Рудником, Радојица Жујовић, протојереј руднички, а из пожешке нахије Милутин Илић,¹⁰⁰ протојереј пожешки и ужички.

Почетком 1806. године српска војска је опседала Београд. Турци су припремали нови поход на Србију. Пред новим опасностима, главна устаничка команда, која се са Карађорђем налазила у Остружници, заказала је и на брзину од 1. до 12. јануара (ст. к.) одржала тзв. „малу“ скупштину у Остружници. Због тога није окупила ни све чланове совјета, ни довољан број старешина. Скупштина је упутила нове молбе: за турског султана и за царева, руског и аустријског.¹⁰¹ Подаци о овој скупштини су врло оскудни. Из молбе која је упућена султану види се да су је, осим Карађорђа као глав-

Представници рудничке и пожешке нахије...

ног команданта, и проте Матије, као председника Совјета и представника „целог свјашченства“, потписала још деветорица војвода и кнезова из нахије. Међу њима је и Лазар Мутавшевић,¹⁰² кнез драгачевски, како стоји на молби. Заступника рудничке нахије међу потписницима нема, а да ли је ко учествовао на скупштини, није познато. Иначе, у овој молби султану наглашено је да Срби не воде борбу ни против њега ни против „добрих Турака“. Изјављују да остају при својим захтевима изнетим у молби од 1. маја 1805. и траже да се одреди једна комисија која би испитала узроке борби у Србији.

У току 1807, 1808, 1809. и 1810. године скупштине народних старешина сазиване су око 12 пута.¹⁰³ У расположивим историјским изворима нисмо наишли на податке о заступљености рудничке и пожешке нахије на тим заседањима. Истина, слично је и са осталим нахијама. Извесно је да су на њима, или бар неким, учествовали представници ове две нахије, слично ранијим скуповима. Али, то остаје отворено за даља истраживања и нова сазнања.

Од 1. до 11. јануара 1811. године у Београду је одржана Велика народна скупштина, како се она у савременим изворима назива. Према потписима на једном акту те Скупштине, на овом заседању било је 66 лица из свих крајева Србије. То су били чланови Правитељствујушћег совјета, војни команданти, војводе, кнезови.¹⁰⁴ Међу њима налазимо четири личности из рудничке и три из пожешке нахије. Ту су: Милош Обреновић,¹⁰⁵ Лазар Мутап,¹⁰⁶ Милић Дринчић¹⁰⁷ и Арсеније Ломо¹⁰⁸ из рудничке, и Антоније Пљакић,¹⁰⁹ Новак Бошковић¹¹⁰ и Милић Радовић¹¹¹ — из пожешке нахије.

Скупштина је најпре саставила буџет прихода и расхода. У наставку рада извршена је крупна уставна реформа. У оквиру ње реорганизација Правитељствујушћег совјета и Великог суда. Учвршћена је Карађорђева власт као наследног српског владаноца са овлашћењима неограничене државне власти. Чланови Совјета, војводе, команданти и кнезови су поднели заклетву верности и покорности Врховном војду Карађорђу, његовом законитом потомству и „отечеству“. То су потврдили и својим потписима. Међу њима су и наведене старешине из рудничке и пожешке нахије.

Нисмо могли доћи до података о евентуалном учешћу представника ових двеју нахија на две скупштине народних старешина одржане у току 1812. и једној у 1813. години.

НАПОМЕНЕ

1. Милс Недељковић, „Србија Караборђевог времена“, Деловодни протокол Караборђе 1812—1813, 1988, 191.
2. Татомир П. Вукановић, „Управна подела устаничке територије (1804—1813)“, Прилози статистичком изучавању првог српског устанка, Београд, 1955, 21—48; Миле Недељковић, н. рад, 192.
3. Мита Петровић, „Финансије и установе ослобођене Србије до 1842“, II, Београд, 1898, 456—459.
4. Исто, 481—484.
5. „Историја српског народа“, V—1, Београд, 1981, 78; Никола Радојичић, „Географско знање о Србији на почетку 19. века“, Београд, 1927, 76; Владимир Стојанчевић, „Србија у време Првог устанка“, Београд, 1980, 226.
6. „Становништво и популациони губици устаничке Србије“, Прилози статистичком изучавању првог српског устанка, Прикази, бр. 14, Београд, 1955.
7. „Историја српског народа“, V—1, 136.
8. Др Даница Милић, „Економски потенцијал устаничке Србије“, у књ. „Историјски значај српске револуције 1804“, Зборник радова, Београд, 1983, 163—164.
9. О оснивању, делатности и улози Правитељствујућег совјета податке налазимо у устаничким документима и списима и радовима проте Матије Ненадовића, Вука Караџића, Симе Милутиновића, Лазара Арсенијевића Баталаке, Стојана Новаковића, Драгослава Јанковића, Мирослава Борђевића, Љубице Кандић и написима других аутора.
10. Др Драгослав Јанковић, „Правитељствујући совјет“, Историјски гласник, бр. 1—2, 1954.
11. Светозар Марковић, „Србија на Истоку“, Сабрани списи, III, Београд, 1965, 157.
12. „Историја српског народа“, V—1, 69.
13. Прота Матија Ненадовић, „Мемоари“, 1957, 163—179; Вук Караџић, „Српска историја нашега времена“, Београд, 1972, 179—187; „Историја српског народа“, V—1, 68; Гојко Десница, Стварање српске државе у Револуцији 1804—1813“, Београд, 1971, 167.
14. Вук Караџић, „Српска историја нашега времена“, 184.
15. Др Драгослав Јанковић, „Српска држава првога устанка“, Београд, 1984, 104—105.
16. Прота Матија Ненадовић, н. д, 172.
17. Вук Караџић, н. д, 180. Међу члановима Совјета које Вук набраја нема Стојана Павловића из рудничке нахије, већ се наводи да је Аврам Лукић представљао пожешку и рудничку нахију. Остаје неразјашњено како је дошло до тога, јер је С. Павловић приликом оснивања Совјета постао његов члан, а и касније се помиње као совјетник.
18. Велибор Берко Савић, „Караборђе“, III, 1988, 1766.
19. В. Б. Савић, „Караборђе“, I, 1988, 33.
20. Исто, 92.
21. Надвојвода Јозеф Лудвиг Јозефу Антону Симбшену, команданту Славонско-сремске генералне команде у Петроварадину — шаље списак српских старешина, В. Б. Савић, н. д, I, 315—316.
22. В. Б. Савић, н. д, 316, објашњење под 1.
23. Распис Караборђе старешинама рудничке нахије од 18/30. децембра 1809, В. Б. Савић, н. д, 646—647.
24. „Деловодни протокол Караборђа Петровића 1812—1813“, № 830, стр. 57 и 165.
25. Писмо српских старешина султану Селиму III од 30. новембра (12. децембра) 1805. године, В. Б. Савић, н. д, 119—122.
26. В. Б. Савић, „Караборђе“, III, 1765.
27. Прота М. Ненадовић, н. д, 177. Аврам Лукић је рођен у селу Рајцу, под Јелицом, око 1760. године. Живео је у Заблаћу испод Чачка. Био је марвени трговац. Постао је устанички војвода у пожешкој (чачанској) нахији. Учесник је и старешина Другог српског устанка. Кад је Милош Обреновић

1815. године пошао преко Дрине у логор Хуршид-паше на преговоре с Турцима, повсо је и Аврама Лукића, Николу Симоновића из Бабине Луке и Милана Оташевића. Кнез Милош се вратио у Србију, а ова тројица су остала у турском логору као таоци за Милошев повратак везиру. Симоновић се избавио и дошао кући, а А. Лукић и Оташевић су оставили своје главе у турском логору. По казивању Турака, оба су умрла од куће, а по причању Срба завршили су у нечувеним мукама. Турци су их до рамена укопали у земљу да су им само главе вириле. После два дана мучења су издахнули (Милан Б. Милићевић, „Поменик знаменитих људи у српског народа новијег доба“, Београд, 1979, 307).

28. Вук Караџић, н. д, 180.
29. М. Б. Милићевић, н. д, 307.
30. Прота М. Ненадовић, н. д, 172; Константин Ненадовић, „Живот и дела великог Борба Петровића Караборба“, Београд, 1903, књ. I, 117.
31. Прота М. Ненадовић, н. д, 172—173.
32. М. Б. Милићевић, н. д, 307.
33. Пуномоћје Правитељствујућег совјета издато устаничким изасланицима Петру Новаковићу Чардаклији, Авраму Лукићу и Јеремији Гагићу, 6/18. марта 1807, В. Б. Савић, „Караборбе“, I, 237; М. Б. Милићевић, н. д, 307.
34. В. Б. Савић, н. д, 237.
35. Исто.
36. Писмо Караборба и Правитељствујућег совјета И. И. Михелсону од 6/18. марта 1807, В. Б. Савић, н. д, 238.
37. Српски изасланици из Букурешта — извештај Караборбу, В. Б. Савић, н. д, 255.
38. Радослав Перовић, „Прилози за историју првог српског устанка“, Београд, 1980, 83—84.
39. Писмо Караборба српским депутатима при Главној команди руске Молдавске армије, 9/21. јуна 1807. и 21. јуна (3. јула) 1807, В. Б. Савић, н. д, 266—267. и 271—272.
40. Писмо К. К. Родофиникина Караборбу од 30. јула (11. августа) 1807, В. Б. Савић, н. д, 282.
41. М. Б. Милићевић, н. д, 308.
42. Писмо Караборба Родофиникину од 3. јуна 1808, Р. Перовић, н. д, 362—363, и Тапија издата пожешкој нахији 18. јула 1808, 372; Писмо Караборба Родофиникину од 12/24. јуна 1808, В. Б. Савић, н. д, 379.
43. В. Ст. Караџић, „Историјски списи“, II, 62—64.
44. Исто.
45. Исто, 67—68.
46. Писмо Караборба Родофиникину, 31. маја (12. јуна) 1808. и писмо Родофиникина Караборбу од 2/14. јуна 1808, В. Б. Савић, н. д, 370, 372.
47. „Деловодни протокол Караборба, № 1194, 1229, 1397, 1430, 1506, 1557.
48. Писмо Караборба К. К. Родофиникину од 12/24. јуна 1808, В. Б. Савић, н. д, 379.
49. Исто.
50. Исто.
51. Исто.
52. В. Б. Савић, „Караборбе“, III, 1756.
53. Тапија Правитељствујућег совјета издата пожешкој нахији о куповини куће у Београду, Архив САНУ, бр. 492; Р. Перовић, н. д, 372.
54. В. Караџић, „Српска историја нашега времена“, 185.
55. Исто.
56. Тапија Правитељствујућег совјета издата Младену Миловановићу на Аду Цигандију, В. Б. Савић, „Караборбе“, I, 497.
57. Д. Јанковић, „Правитељствујући совјет“, 55.
58. Др Васа Чубриловић, „Историја политичке мисли у Србији XIX века“, Београд, 1982, 64.
59. Д. Јанковић, „Српска држава првога устанка“, 234.
60. Према: Милован Ристић, „Народне скупштине у Првом српском устанку“, Београд, 1955, 146.

61. Милован Ристић, н. д; Д. Јанковић, н. д; Гојко Десница, н. д. Датуми су по старом календару.
62. „Историја српског народа“, V—1, 25, 26.
63. Јанићије Бурић—Гаја Пантелић — Петар Јокић — Анта Протић, „Казивања савременика о српском устанку 1804“, Београд, 1980, 34; Милован Ристић, н. д, 17.
64. Исто.
65. Јанићије Бурић и др., „Казивања савременика о српском устанку“, 34.
66. „Историја српског народа“, V—1, 26.
67. Милован Ристић, н. д, 19; Јанићије Бурић и др., „Казивања савременика о српском устанку“, 34.
68. Јанићије Бурић (Димитријевић) рођен је око 1779. године у Страгарима. Књигу је учио у манастиру Благовештењу. Придружио се устаницима још у Орашцу. Био је у многим бојевима. Караборбев је секретар све до 1813. године. Имао је војводско звање. Године 1809. ишао као српски изасланик у Влашку у Главни руски стан. Једно време 1813. био је командант дринског фронта. После слома устанка избегао у Бесарабију, одакле се вратио 1830. године и постављен за члана Апелационог суда, а јуна 1838. за члана Државног савета. Умро је 1850. у Страгарима и сахрањен у манастиру Вољавчи.
69. Танаско Рајић, рођен у селу Страгарима, рудничка нахија; један је од првих устаника 1804. године. Био је барјактар Караборбевих момака. Учесник је Другог српског устанка. Погинуо је у Боју на Љубићу 1815. као заповедник итаница са српским топовима.
70. Милован Бурић, брат Јанићија Бурића, погинуо је у борбама око Јагодине у пролеће 1804. године. Нисмо дошли до ближих података о Стевану Радаковићу, Мати Миливојевићу и Мандићу, чије је и име непознато.
71. Арсеније Ломо рођен је у селу Драгољу, рудничка нахија. Један је од првих устаничких буљубаша. Године 1811. постављен за војводу качерског. У време слома устанка 1813. године борио се са својим Качерцима на Делиграду. Погинуо је 1815.
72. В. Б. Савић, „Караборбе“, I, 32—33.
73. Рака Левајац рођен је 1777. у селу Доња Горевница. Устанички старшина и један од преговарача са Турцима, априла 1804. Ратовао под командом Милана Обреновића. Године 1809. постављен за војводу, једно време био и ужички војвода. Био је старешина и у Другом устанку. После смрти Лазара Мутапа (1815) постављен за војводу рудничког. Умро октобра 1833. и сахрањен близу цркве у Мојсињу.
74. Благоје (Вилотијевић), обор-кнез рудничке нахије.
75. Стојан Павловић, из села Бершића, кнез, касније члан Правитељствувјућег совјета, и члан Великог народног земаљског суда.
76. Радован Трифуновић, устанички старешина, рудничка нахија.
77. Петар Стојадиновић, устанички старешина, рудничка нахија.
78. Мијат, буљубаша и кнез, рудничка нахија.
79. „Историја српског народа“, V—1, 30.
80. М. Б. Милићевић, „Поменик“, 311.
81. М. Ристић, н. д, 25—26.
82. „Историја српског народа“ V—1, 34; М. Ристић, н. д, 32.
83. Молба српских устаника султану у којој истичу народне захтеве, В. Б. Савић, н. д, 89—92.
84. Непознати ближи подаци.
85. Као под 75.
86. Као под 76.
87. Као под 77. Ради се, свакако, о истој личности. Тешко је утврдити да ли се презивао Стојадиновић или Стојановић.
88. Као под 78.
89. Непознати ближи подаци.
90. Нема других података.
91. В. Б. Савић, „Караборбе“, I, 48.

Представници рудничке и пожешке нахије...

92. Устаничке старешине руском цару Александру I, 1/13. маја 1805, В. Б. Савић, н. д, 101.

93. М. Ристић, н. д, 37—45.

94. Прота М. Ненадовић, н. д, 171.

95. Исто, 171—172.

96. „Историја српског народа“, V—1, 36; М. Ристић, н. д, 46.

97. М. Ристић, н. д, 46; В. Б. Савић, н. д, 119—122.

98. Радич Петровић (капетан Радич) рођен је у селу Сиоковцу (Левац), одакле се преселио у Остружницу. Био капетан у фрајкору, у устанку карановачки старешина. Војводско звање добио 1805, а 1808. постављен за судију Београдског магистрата. После слома устанка прешао у Срем; 1816. вратио се у Србију, годину дана касније Турци га погубили.

99. О драгачевском кнезу Милићу Лучићу мало се зна. Из једног документа од 30. марта 1806. сазнајемо да је, заједно са попом Николом Костићем, упутио писмо устаничким старешинама Новаку Бошковићу и Раки Левајцу о стању на студеничком фронту (Р. Перовић, н. д, 172).

100. Милутин Илић Гучанин рођен је у Гучи. Као прота драгачевски био је уважен и пре устанка. У току устанка постао је командант и војвода драгачевски. Умро у манастиру Тројици 14. јануара 1814.

101. „Исторја српског народа“, V—1, 36; М. Ристић, н. д, 53; В. Б. Савић, н. д, 66—68.

102. Молба устаничких старешина султану, 12/24. јануара 1806, В. Б. Савић, н. д, 138—140. Присуство и потпис Лазара Мутавцића као кнеза драгачевског уноси неке нејасноће. Овде се свакако ради о Лазару Мутапу из Прислонице, рудничка нахија. Један је од организатора Првог устанка. Истакао се у многим бојевима: око Ужица, на Сјеници, Пријепољу, Делиграду, Лозници. Војводско звање добио 1811. Учесник је и организатор Другог устанка. Умро од рана задобијених при нападу на Чачак 1815. године. Не верујемо да је реч о Лазару Мутавцићу, војводи јагодинском. Из овог документа се види да је јагодинску нахију заступао кнез Јевта (Кисовић).

103. М. Ристић, н. д, 57—111.

104. Заклетва верности и покорности Караборђу, В. Б. Савић, „Караборђе“, II, 856—859; М. Ристић, н. д, 111.

105. Милош Обреновић рођен је у Средњој Добрињи, ужичка нахија, 1780. Био војвода руднички и ужички. У време одржавања ове скупштине био командант руднички. Јуна 1815. постављен за главног начелника границе од Раче до Моравице. После пропасти устанка остао у Србији и подигао Други устанак. Умро 1860.

106. Види нап. 102.

107. Милић Дринчић рођен је у селу Теочину, рудничка нахија. Буљубаша код Милана Обреновића. Истакао се у бојевима на Чачку (1805) и Ужицу (1807). Године 1811. постао војвода у кнежини црногорској, рудничка нахија. Један је од организатора Другог устанка, погинуо на Дубљу 1815.

108. Види нап. 71.

109. Антоније Пљакић рођен је 1781. у селу Каменици, рудничка нахија. Постављен за војводу карановачког, а 1812. за главног команданта југозападнoг сектора од Моравице до Топољака. После пропасти устанка прешао у Срем, а потом у Русију. Умро 1832. у Черњецу (Влашка), у повратку из Русије.

110. Новак Бошковић, рођен у селу Горачићима, пожешка (чачанска) нахија. Истакао се у више појава у току устанка. Најпре бомбаша, а потом војвода драгачевски. Погинуо 1813. на Делиграду.

111. Милић Радовић рођен је у драгачевском селу Каони. Истакао се 1806. године при опсади Београда. Постао је војвода Горњег Драгачева. После слома Првог устанка одмстнуо се у хајдуке. Иза Другог устанка био старешина у Драгачеву. Убијен по наредби кнеза Милоша.

REPRÉSENTANTS DES NAHIES DE ROUDNIK ET DE POJÉGA (TCHATCHAK)
AU CONSEIL D'ADMINISTRATION ET AUX ASSEMBLÉES DES CHEFS DU
PEUPLE ENTRE LES ANNÉES 1804 ET 1813.

Au cours de la Première insurrection serbe (1804—1813) le système des pouvoirs turc fut détruit pour être remplacé par celui qui fut établi par les insurgés. Outre les autorités locales, furent institués aussi les organes du pouvoir central: le Conseil d'administration, l'Assemblée Nationale et le Chef suprême.

Le Conseil d'administration (Praviteljstvujuci sovjet) fut formé en 1805. Au cours de l'insurrection, il fut constitué peu à peu en tant qu'organe exécutif suprême exerçant les fonctions d'ordres administratif, juridique et financier. Les assemblées des chefs du peuple étaient l'organe central du pouvoir qui statuait sur des questions importantes d'ordre militaire, réglait celles de la politique intérieure et de la politique extérieure et prenait aussi des décisions de caractère législatif.

L'auteur analyse la participation des représentants des nahies de Roudnik et de Pojéga au Conseil d'administration et aux assemblées des chefs du peuple. La nahie de Roudnik était représentée au Conseil d'administration par Stojan Pavlovitch du village de Berchitch et par Milan Obrénovitch de celui de Brusnitsa, qui était voïvode de Roudnik. Ces deux représentants n'exercèrent pas leur charge tout au long de la période insurrectionnelle. La nahie de Pojéga était représentée au Conseil d'administration, pendant un certain temps, par les chefs de l'insurrection Avram Loukitch du village de Raïatz et Petar Knéjévitch, chef du village de Goratchitchi.

Dans la seconde partie du présent texte l'auteur fournit des informations sur les personnages, originaires des nahies de Roudnik et de Pojéga, qui ont participé aux travaux des Assemblées des chefs du peuple au cours de la période comprise entre 1804 et 1813. Les informations authentiques étant très insuffisantes, ce n'est que pour un petit nombre d'assemblées qu'il été possible d'établir quels voïvodes, chefs de village, ecclésiastiques et autres personnages y avaient pris part. L'auteur cite leurs noms. Les représentants de la nahie de Roudnik assistèrent aux assemblées depuis le début de l'insurrection, alors que ceux de la nahie de Pojéga n'y apparurent qu'à partir de l'automne 1805, c'est-à-dire depuis l'époque où cette région fut libérée de la domination des Turcs.

Dr ŽIVOTA MARKOVITCH